

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.1.26>

KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI PSYCHOLOGICZNYCH PIELEŃNIAREK PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH Z UWZGLĘDNIENIEM WIEDZY Z ZAKRESU PSYCHOLOGII OGÓLNEJ I MEDYCZNEJ

Viktoriia Vronska

*student, starszy wykładowca Katedry Pedagogiki, Psychologii i Edukacji Korekcyjnej Rówieńskiego
Regionalnego Instytutu Podyplomowego Kształcenia Pedagogicznego (Równe, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-8603-9405

e-mail: viktoriavronskaav@gmail.com

Adnotacja. W artykule przeanalizowano specyfikę działalności zawodowej pielęgniarek placówek przedszkolnych. W placówkach przedszkolnych większość uwagi pielęgniarki poświęcają ochronie i promocji zdrowia. Jednak nie byli kierowani do pracy w placówkach przedszkolnych. A praca z dziećmi w wieku przedszkolnym wymaga uwzględnienia cech psychologicznych nie tylko uczniów. Podczas studiów na uczelniach medycznych studiuje kurs „Podstawy psychologii ogólnej i medycznej”. Przeanalizowaliśmy program. Luki w wiedzy, brak umiejętności rozwiązywania problemów psychologicznych (w komunikacji, poszukiwanie sposobów wyjścia z sytuacji konfliktowych, nawiązywanie interakcji z wychowankami i ich rodzicami) stały się przyczyną wyboru tematu. Stosowano teoretyczne i empiryczne metody badawcze, określenie poziomów rozwoju właściwości psychicznych pielęgniarek w placówkach przedszkolnych na podstawie Psychogramu pielęgniarki I.S. Vitenko. Przedstawiono wyniki dzięki metodzie przewidywania Delfy. Wyjaśniono, że działalność pielęgniarek w placówkach przedszkolnych różni się od działalności pielęgniarek w placówkach medycznych i wymaga kształtowania innych cech zawodowych.

Słowa kluczowe: pielęgniarka placówki przedszkolnej, wychowankowie, wiedza, program, psychologia ogólna, kompetencje, kompetencje psychologiczne.

FORMATION OF PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF NURSES OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS TAKING INTO ACCOUNT THE KNOWLEDGE OF GENERAL AND MEDICAL PSYCHOLOGY

Viktoriia Vronska

Applicant,

*Senior Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology and Correctional Education
Rivne Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Rivne, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-8603-9405

e-mail: viktoriavronskaav@gmail.com

Abstract. The article analyzes the specifics of the professional ACTIVITY of nurses of preschool educational institutions. In preschools, nurses pay the most attention to maintaining and promoting health. However, they were NOT targeted for work in preschool educational institutions. And work with preschool children requires consideration of psychological features not only of pupils. While studying at the medical college, the course “Fundamentals of General and Medical Psychology” is taught. We analyzed the Program. Gaps in knowledge, lack of skills in solving psychological issues (in communication, finding ways out of conflict situations, establishing interaction with students and their parents) were the reason for choosing a topic. Theoretical and empirical research methods were used. determination of levels of development of mental properties of nurses of preschool educational institutions according to the Psychogram of the nurse IS Vitenko. The results were presented using the Delphi prediction method. It was explained that the activity of nurses of preschool educational institutions differs from the activity of nurses of medical institutions and requires the formation of other professional qualities.

Key words: nurse of a preschool scientific institution, pupils, knowledge, program, general psychology, competence, psychological competence.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З УРАХУВАННЯМ ЗНАТЬ ЗАГАЛЬНОЇ І МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Вікторія Вронська

здобувач,

*старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти
Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Рівне, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-8603-9405

e-mail: viktoriavronskaav@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано специфіку професійної діяльності медичних сестер дошкільних навчальних закладів. У дошкільних навчальних закладах найбільше уваги збереженню і зміцненню здоров'я приділяють

медичні сестри. Однак саме до роботи в дитячих садочках їх не готували. А робота з дітьми дошкільного віку вимагає врахування психологічних особливостей не лише вихованців. Під час навчання в медичних коледжах вивчають курс «Основи загальної та медичної психології», який і було проаналізовано в нашому дослідженні. Прогалини в знаннях та відсутність навичок розв'язання психологічних питань (щодо комунікації, щодо пошуку шляхів виходу з конфліктних ситуацій і налагодження взаємодії з вихованцями та їхніми батьками) стали причиною вибору теми. У статті застосовано теоретичні й емпіричні методи дослідження визначення рівнів розвитку психічних якостей медичних сестер дошкільних навчальних закладів за Психограмою медичної сестри І.С. Вітенко. Представлено результати завдяки методу прогнозування Дельфі. Пояснено, що діяльність медичних сестер дошкільних навчальних закладів відрізняється від діяльності медичних сестер лікувальних установ і потребує сформованості інших фахових якостей.

Ключові слова: медична сестра дошкільного навчального закладу, вихованці, знання, Програма, загальна психологія, компетентність, психологічна компетентність.

Вступ. Батьки працівникам дошкільних навчальних закладів довіряють найцінніше – дітей. Медична сестра дошкільного навчального закладу працює в педагогічному колективі. І якщо в більшості випадків медсестра – помічник лікаря (в лікувально-профілактичних закладах, в умовах стаціонару), то робота медичних сестер дошкільного закладу дещо відрізняється, зокрема тим, що у дитячому садку вона найчастіше є єдиним працівником з медичною освітою, тоді як всі фахівці в медичній установі працюють у взаємодії і під керівництвом лікаря. Медсестра у дитячому садку створює безпечні умови для оздоровлення вихованців, здійснює контроль за якістю харчування, завдяки дотриманню санітарно-гігієнічних норм працює над недопущенням поширення інфекцій, стежить за дотриманням вимог з метою уникнення травматизму тощо. Тому вона повинна бути компетентною і в медичних, і в психологічних питаннях, внаслідок чого забезпечуватиметься успіх в оздоровчій, профілактичній діяльності.

Основна частина. Позитивним є той факт, що питання не тільки медичної, а й соціально-психологічної компетентності спочатку порушили вчені-медики: так, Г.І. Лисенко актуалізує завдання формування психолого-педагогічної компетентності; М.П. Тимофієва висвітлює умови розвитку комунікативності майбутнього сімейного лікаря; Л.Г. Селіхова обґрунтовує ідею, що професійна компетентність медичного фахівця (майбутнього лікаря) визначається знанням основ психолого-педагогічної компетентності; Л.В. Хіміон структурувала психологічні аспекти відносин сімейного лікаря і пацієнтів; В.І. Чебан подає структуру професійної компетентності студентів (фахівців з фізичної терапії); О.Б. Яценко аналізує особливості комунікативної компетентності медиків.

Мета статті – проаналізувати особливості Програми «Основи загальної та медичної психології» і з'ясувати, які питання залишилися невисвітленими та потребують приділення уваги під час професійної діяльності в курсовий та міжкурсний період. Також маємо на меті з'ясувати, як сформована таким чином психологічна компетентність позначається на рівні сформованості психічних якостей, необхідних для цієї професійної діяльності.

Матеріали і методи дослідження:

– *теоретичні* – аналіз науково-теоретичних джерел з теми; аналіз Програми «Основи загальної та медичної психології» (Акуліна, 2007: 23);

– *емпіричні* – визначення рівнів розвитку психічних якостей медичних сестер дошкільних навчальних закладів за Психограмою медичної сестри І.С. Вітенко (Вітенко, Дутка, Зименовська, 1991: 86) та надання результатів завдяки методу прогнозування Дельфі.

Результати. Психологічна компетентність, як і компетентність в цілому, побудована на поєднанні відносин і практичних навичок, знань, умінь, емоцій, поведінкових компонентів – всього того, що мобілізує фахівців для активної дії.

У професійній діяльності медичним сестрам необхідно використовувати знання загальної і медичної психології, яку вони вивчали «разом із природничими дисциплінами, оволодінням широким спектром гуманітарних предметів, зокрема психологією» (Вітенко, Дутка, Зименовська, 1991: 3), навчаючись в медичних коледжах. Як зазначають самі медсестри, в дошкільному навчальному закладі бути лише медсестрою – замало, потрібно бути ще психологом, щоб зрозуміти, розрадити, підтримати.

Проаналізуємо конкретніше зміст Програми.

Питання знань з «Основ загальної та медичної психології» є актуальним для медичних сестер дошкільних навчальних закладів, оскільки наразі, коли мова йде про первинну ланку медичної допомоги або, в нашому випадку, про роботу медсестер в освітніх закладах, медичні сестри будуть працювати не під керівництвом лікаря, а автономно.

Щодо умінь, то в Програмі зазначено: «Студенти повинні вміти скласти анкету, аналізувати дані...» (Акуліна, 2007: 4). На нашу думку, для медичних сестер ці вміння не актуальні, і за такий короткий час досконало виконувати це вони не навчаться.

Необхідність психологічних знань в медичній практиці. Якщо медсестра в професійній діяльності лише заглиблюється в історію хвороби, то це може призвести до втрати психологічного контакту із захворілою дитиною, до недооцінювання особистості захворілої дитини, внутрішнього світу її переживань, тривог, страхів, сумнівів, до штучного розділення функцій хворого організму на частини, до дегуманізації медицини.

Все це може утворити невидиму стіну між медичною сестрою і захворілою дитиною. Бувають ситуації, коли медсестра сприймає захворілого вихованця з позиції лише своєї медичної спеціальності і не оцінює належним чином реакції цілісного організму на захворювання, психічний стан вихованця як суб'єкта життя, як особистість.

Основи загальної та медичної психології

№ модуля, теми	Назва теми	Необхідні знання і позитивні аспекти їх розкриття	Недоліки в розкритті теми
1.	Вступ. Предмет, значення і завдання загальної та медичної психології.	Актуальність знань з загальної і медичної психології та їх врахування у професійній діяльності медсестер.	На наш погляд, варто розділити загальну і медичну психологію, яка поділяється на загальну медичну психологію і спеціальну медичну психологію – вони мають власні завдання.
2.	Розвиток психіки. Свідомість.	На наш погляд, добре висвітлено питання розвитку свідомості як вищого рівня психічної діяльності; розглянуто структуру психічної діяльності. Послідовно висвітлені питання, які вивчаються на лекційних і практичних заняттях, внаслідок чого в майбутніх медсестер будуть сформовані практичні навички.	Проте питання можливих порушень свідомості у хворих (відносяться до розділу патопсихології) потребують детального вивчення, і, на наш погляд, студенти не готові їх сприймати.
3.	Особистість. Психічні якості особистості медпрацівника.	Поняття «особистість» із загальної психології вивчається в достатньому об'ємі.	На нашу думку, ці питання медичної психології не вдасться висвітлити в цілому, оскільки студенти ще не готові до сприйняття цих знань, тому що не володіють базовими поняттями.
4.	Особистість і колектив. Психологічні особливості відносин медичних працівників між собою.	Необхідно висвітлювати аспекти загальної психології, соціальної психології, поняття про колектив.	Ця тема теж знаходить своє продовження – висвітлення цих аспектів буде подаватися в шостому, восьмому і дев'ятому модулях: «Психологічні основи спілкування», «Психологія спілкування медпрацівників і пацієнтів з різноманітними захворюваннями», «Особливості спілкування з пацієнтами».
5.	Психічні процеси в нормі і патології. Пізнавальна діяльність. Емоційно-вольові процеси в нормі і патології.	Ці питання виокремлено в підпункти й узагальнено розкриті практичні знання і практичні навички.	Доцільно конкретніше висвітлити особливості розвитку психічних процесів і емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку.
6.	Компоненти спілкування.	Висвітлено психологічні особливості спілкування.	Доцільно висвітлити ці питання в темі 4.
7.	Психологічні проблеми лікувального процесу і сучасної біоетики.	Особливості психологічного стану дітей під час хвороби і поведінка медичного персоналу стосовно них.	Тему 5 «Складники спілкування» доцільно було б об'єднати з темами 6, 8, 9.
8.	Особливості відносин медичних працівників і захворілих.	Поведінка медичного працівника з пацієнтом, залежно від захворювання.	На поведінкові прояви захворілих дітей звертають недостатньо уваги.
9.	Особливості спілкування з пацієнтами в паліативній медицині і в умовах надзвичайних ситуацій.	Питання особливостей спілкування з пацієнтами в паліативній медицині ми не аналізували.	Доцільно ці питання описувати в окремому спецкурсі, оскільки вони мало висвітлені у психології, але останнім часом стали актуальними, і в Програмі передбачено 6 годин на їх висвітлення.
10.	Психопрофілактика. Психогігієна. Психічна саморегуляція.	Включено також питання і психотерапії, вони є надзвичайно актуальними в роботі з вихованцями дошкільних закладів.	На жаль, не висвітлено проблеми психосоматики, не подано характеристики психосоматичних розладів, а ці питання є актуальними для медичних сестер дошкільних закладів, адже вони будуть працювати не під безпосереднім керівництвом лікаря.

Враховуючи вищезазначене, необхідно навчати медсестер дошкільних навчальних закладів особливостям функціонування психіки у здорових і захворілих дітей дошкільного віку, її впливу на перебіг і наслідки захворювання. Медсестра дошкільного навчального закладу зобов'язана в процесі спілкування з хворою дитиною забезпечити оптимальну систему психологічних цілющих впливів, зокрема з огляду на всі

обставини, які супроводжують і період після хвороби, адже і перебіг хвороби, і відсутність вихованця в колективі однолітків можуть позначитися на соціальних взаємодіях надалі. Тому медсестра дошкільного навчального закладу звертає увагу на ці психологічні аспекти, проводить роботу не лише з вихованцем, який перехворів, а і з батьками дитини, і з вихователями.

Психологічні аспекти в роботі медичних сестер дошкільних навчальних закладів. Взаємодія з вихованцями, турбота про збереження і зміцнення їхнього здоров'я лежать в основі професійної діяльності медичних сестер дошкільних навчальних закладів, адже вони здійснюють медико-соціальну, психолого-педагогічну роботу з вихованцями, метою якої є оздоровлення, гармонійний розвиток дітей, формування у вихованців того соціального досвіду, якого не вистачає. «Ціла низка спеціальних знань і вмінь, необхідних для догляду за захворілими, в освітніх закладах не буде актуальною, але, з іншого боку, важливими стають вимоги іншого характеру» (Вронська, 2019: 41).

Тому необхідно формувати психологічну компетентність медичних сестер дошкільних навчальних закладів. Враховуючи вищезазначені знання з загальної та медичної психології, які вони здобули, навчаючись в медичних коледжах, компетентність передбачає сукупність відносин і практичних навичок, знань, умінь, емоцій, поведінкових компонентів – усього того, що можна мобілізувати для активних дій. Тому працювати над формуванням психологічної компетентності у медичних сестер дошкільних навчальних закладів варто в післядипломній освіті. У курсовий та міжкурсний період необхідно організовувати семінари, тренінги, майстер-класи – активні форми роботи, які сприяють формуванню психологічної компетентності. За таких умов медичні сестри використовуватимуть ці компетентності при проведенні профілактичних заходів (наприклад, при підготовці вихованців до медичних маніпуляцій медична сестра повинна переконати дитину в необхідності проведення іноді болісних процедур і зменшити її страх); при взаємодії із захворілими вихованцями (у таких випадках разом із професійною компетентністю медична сестра дошкільного навчального закладу повинна демонструвати і психологічну компетентність). Налагоджуючи комунікативну взаємодію з дітьми дошкільного віку, необхідно враховувати їхні вікові, індивідуально-психологічні особливості, не можна проявляти необережність (вважаючи, що вихованець не поскаржиться), тим паче, грубість. Медсестра, надаючи медичну допомогу, повинна дбати про вихованця, ці взаємини не повинні травмувати дитячий досвід і психіку дошкільника, щоб він не отримав негативний досвід, емоційні переживання внаслідок медичних маніпуляцій. Варто зауважити, що нами виявлені приклади психологічного насилля, булінгу над дитиною в закладі дошкільної освіти з боку ровесників. Найчастіше ці моменти спостерігалися відносно вихованців, які мають певні відмінності (особливості зросту, ваги, розвитку, мовленнєві вади тощо). Медичні сестри, як і вихователі та психолог, помічаючи такі випадки (при спостереженні за вихованцями, при проведенні різних медичних заходів у дошкільному навчальному закладі – як-то Днів здоров'я, Тижнів безпеки), здійснюють систему заходів, яка орієнтована на позитивні зміни в особистісному розвитку, враховуючи провідний вид діяльності. Водночас медсестри, надаючи медичну допомогу захворілій дитині чи здійснюючи профілактичні маніпуляції (зокрема щеплення), враховують особливості дитячої психіки (вразливість, тривожність) і намагаються проявляти чуйність, пояснюють необхідність проведення маніпуляції, особливо відносно надто вразливих дітей.

Завдяки сформованій психологічній компетентності медичні сестри дошкільних навчальних закладів мають необхідні якості.

Ми проаналізували рівні розвитку психічних якостей медичних сестер дошкільних навчальних закладів за Психограмою медичної сестри І. Вітенко (за 5-бальною шкалою). У психограмі відображені лише ті психічні якості медичної сестри, до яких її професійна діяльність ставить високі вимоги (Вітенко, Дутка, Зименовська, 1991: 82). Також завдяки методу прогнозування Дельфі ми представили результати для побудови адекватної моделі майбутнього розвитку об'єкта прогнозування (медичних сестер дошкільних навчальних закладів).

Висновки. Медична сестра повинна бути психологічно компетентною, тобто має володіти знаннями, вміннями, навичками, але цього не досить. Головним є особистісне ставлення, наявність професійно значущих психічних якостей, які потрібні в цій професії. Також важливими є і досвід, який вона втілює, і можливість відчувати ту ситуацію, в якій медсестра може його застосувати. Необхідність психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу зумовлена і самим підходом, і тим, що, на відміну від медичних сестер лікувальних установ, в освітніх закладах медсестра працює не під керівництвом лікаря, а є фактично єдиним спеціалістом з медичною освітою.

Таблиця 2
**Рівні сформованості психічних якостей,
що входять до Психограми
медичної сестри**

Середні рівні сформованості	
1. Інтерес до професії	4,28571
2. Дисциплінованість і старанність	4,71429
3. Спостережливість	4,50000
4. Працелюбність	4,64286
5. Самовладання в складних ситуаціях	4,42857
6. Ввічливість (вихованість), чуйність	4,50000
7. Охайність	4,57143
8. Чесність, правдивість	4,71429
9. Дружелюбність	4,35714
10. Точність, обережність, самоконтроль	4,42857
11. Оперативна пам'ять	4,28571
12. Концентрація уваги	4,35714
13. Переключення уваги	4,50000
14. Розподіл уваги	4,57143
15. Точність сенсомоторних дій	4,71429
16. Комунікативні здібності	4,42857

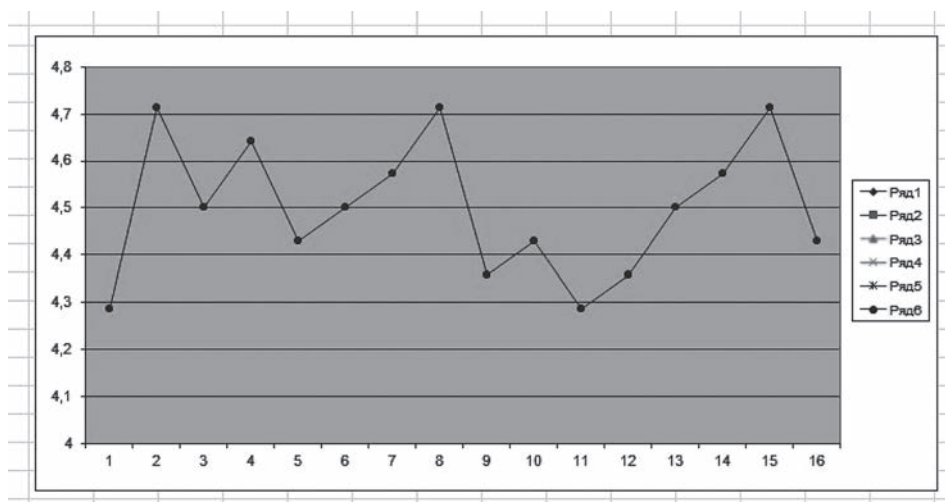

Рис. 1. Кваліметрична модель психічних якостей на основі методу Дельфі

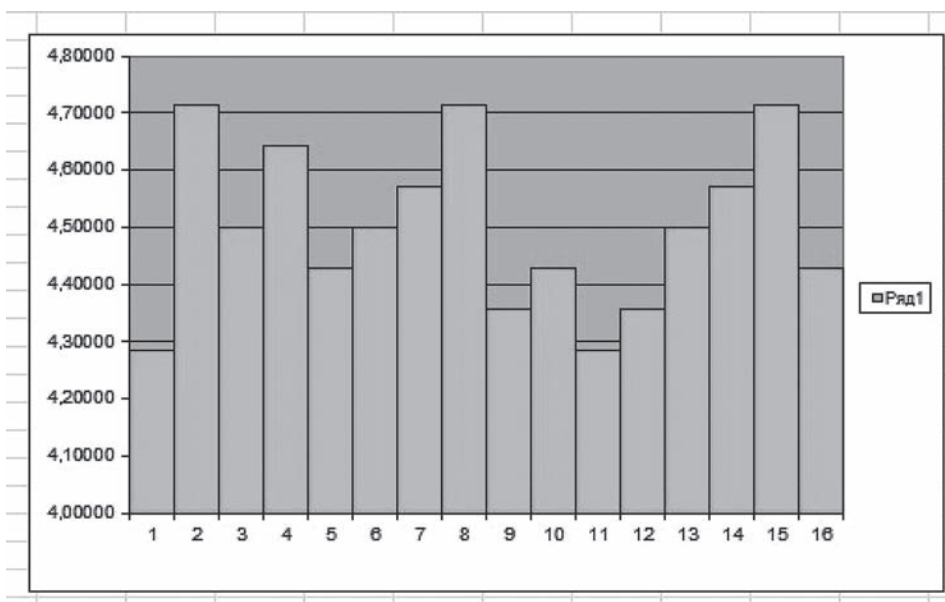

Рис. 2. Вираження 16 психічних якостей, які входять до Психограми медичних сестер

Список використаних джерел:

1. Акуліна Н.М. Основи загальної та медичної психології : програма для вищих медичних навчальних закладів I–II рівнів акредитації. Київ : Медицина, 2007. 23 с.
2. Вітенко І.С., Дутка Л.М., Зименовська Л.Я. Основи загальної та медичної психології. Київ : Вища школа, 1991. 200 с.
3. Вронська В.М. Особливості психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу. *Психологія: реальність і перспективи* : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне, 2019. Вип. 12. С. 41–47.
4. Норми харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення і відпочинку. URL: https://nus.org.ua/news/uryad-zatverdvyv-novi-normy-ta-poryadok-organizatsiyi-harchuvannya-u-zakladah-osvity/?fbclid=IwAR3jgVZ7cKtTxFWVTEAgYBBaJv8knoc7_QLrnpycB361IHLdPxaCw-MzuCY.

References:

1. Akulina N. M. (2007) *Osnovy zahalnoi ta medychnoi psykholohii*. Prohrama dlia vyshchyykh medychnyykh navchalnykh zakladiv I-II rinviv akredytatsii. Kyiv: Medytsyna, 23 s. [Fundamentals of general and medical psychology. Program for higher medical educational institutions of I-II levels of accreditation]

2. Vitenko I.S., Dutka L.M., Zymenovska L.Ia. *Osnovy zahalnoi i medychnoi psykholohii*. Kyiv: Vyscha shkola, 1991. 200 s. [Fundamentals of general and medical psychology].
3. Vronska V.M. (2019) Osoblyvosti psykholohichnoi kompetentnosti medychnoi sestry doshkilnoho navchalnoho zakladu. *Psykholohiia: realnist i perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*. Rivne. Vyp. 12. P.41–47. [Features of psychological competence of a nurse of a preschool educational institution. Psychology: reality and prospects: a collection of scientific works of Rivne State University for the Humanities] Vyp. 12. P. 41–47.
4. Normy kharchuvannia u zakladakh osvity ta dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku [Nutrition standards in educational institutions and children's health and recreation facilities]. URL: https://nus.org.ua/news/uryad-zatverdvy-novi-normy-ta-poryadok-organizatsiyi-harchuvannya-u-zakladah-osvity/?fbclid=IwAR3jgVZ7cKtTxFWVTEAgYBBaJv8knoc7_QLrnpycB36IHLdPxaCw-MzuCY.